

Міністерство освіти і науки України
Управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації
Рівненська обласна наукова універсальна бібліотека
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології РДГУ

Випуск 9

Засновано у 2003 році

Издательство
Возень

Рівне - 2010

УДК 008:168.522
ББК 71.0
А 43

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології. – Випуск 9. – Рівне: видавець О. Зень, 2010. – 170 с., іл., табл.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології РДГУ (голова редколегії)

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю.Л. – доктор філософських наук, професор НАКККиМ (Київ)
Баканурський А.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету
Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Граб О.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент РДГУ
Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі України
Жилюк С.І. – доктор історичних наук, професор РДГУ
Коваль Г.П. – доктор педагогічних наук, професор РДГУ
Кралюк П.М. – доктор філософських наук, професор НУ «Острозька академія»
Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника
Кушнарєнко Н.М. – доктор педагогічних наук, професор ХДАК
Поніманська Т.І. – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор РДГУ
Стоколос Н.Г. – доктор історичних наук, професор РДГУ
Троян С.С. – доктор історичних наук, професор РДГУ
Швецова-Водка Г.М. – доктор історичних наук, професор РДГУ
Яремко-Супрун Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевський Р.А. – доктор філософських наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі України
Брилін Б.А. – доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор – **проф. Виткалов В.Г.**

Упорядники випуску – **проф. Виткалов В.Г.**, доц. **Ярощук В.П.**

ISBN 978-966-2096-94-1

Редакція не завжди поділяє точку зору автора.
За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 10 від 25.06.2010 р.)

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.*

ISBN 978-966-2096-94-1

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010
© Рівненська обласна наукова бібліотека, 2010

ку значно посприяло би розширення кола авторів, твори яких доступні для копіювання.

За третім напрямом роботи до рубрики «Нові надходження до Національної історичної бібліотеки України» відбираються окремі видання, що повністю присвячені Волині. Кількість таких видань не є значною – в середньому одне найменування на місяць. Книга подається наступним чином: фотографія обкладинки, бібліографічний опис, докладна анотація, іноді повне розкриття змісту. Так були представлені: **Релігія і церква в історії Волині** : зб. наук. праць. – Кременець : Астон, 2007. – 270 с., Візитів, Ю.М. **Пластовий рух на Волині в міжвоєнний період**. – Рівне : Волинські обереги, 2008. - 176 с., Єршов, В. **Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності** – Житомир: Полісся, 2008. – 620 с., Сінкевич, Н. **LAUDARE BENEDICERE PRAEDICARE: домініканський орден на Волині в кінці XVI – на початку XIX ст.:** – К.: Кайрос, 2009. - 408 с. Терський, С.В. **Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині**. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. – 380 с.

Підсумовуючи, слід зазначити, що головним чинником подальшої плідної роботи є стабільність у надходженні обов'язкового примірника документів до Національної історичної бібліотеки України.

Резюме

Аналізуються нові видання з історії Волині, що знаходяться у фондах Національної історичної бібліотеки України та представлено їх відображення на веб-сайті «Історична Волинь».

Ключові слова: бібліотека, «Історична Волинь», книга.

Summary

New editions are analysed from history of Volini, that are in the funds of the National historical library of Ukraine and their reflection is presented on a web site «Historical Volin».

Key words: library, «Historical Volin», book.

УДК 477.019

Глуцук О.Г.

викл. кафедри культурології РДГУ (м. Рівне),

Білявцева О.В.

доц. кафедри культурології РДГУ, канд. мист. (м. Рівне)

Культурно-просвітницька діяльність громадських товариств на Західно-Волинських землях 1921-1939 років

Історико-культурні особливості життя України досліджуваного періоду вже тривалий час є предметом особливої уваги низки як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Їх зацікавлення є не безпідставним, адже ця доба зафіксувала в історичній площині чимало строкатих для життя та культури українського народу фактів.

Особливу увагу сьогодні слід звернути на геополітичний фактор досліджуваного питання, адже західноукраїнський регіон завжди виокремлювався на українській мапі. У першу чергу, він вирізнявся контрастним підходом до вирішення національних питань у поліетнічному середовищі, а по-друге, наявністю значної кількості громадсько-культурних діячів, митців, політиків тощо, чутливих до гостроти таких проблем. Тому вкрай важливо переосмислити усю сукупність накопичених аспектів культурно-просвітницької діяльності громадських товариств на західно-волинських землях. Хоча відомо, що частина вчених частково їх дослідила, однак окремі сторінки ще містять багато непізнаних і доволі суперечливих граней.

Серед дослідників варто згадати Ю.Сливку [7], який розглядав участь Західної України в реакційній політиці польської та української буржуазії 1920-1939 років; П.Пушкарчука [5], у розвідках якого аналізується роль і значення поширення періодичних видань на Волині того часу; Н.Кінд-Войтюк, яка проаналізувала особливості участі науково-гро-

мадських товариств Другої Речі Посполитої у дослідженні історії і пам'яток Волинського воєводства [2]; М.Кучерепу та Р.Давидюк [3], які дослідили сутність діяльності Волинського українського об'єднання у 1931-1939 роки; Р.Іваничука, Т.Комаринець, І.Мельника, А.Середяк [4], об'єктом дослідження яких стала робота Товариства «Просвіта» на території Західної України у тому числі й і Західної Волині, зокрема.

Як відомо, в умовах суспільно-політичного тиску на багатоетнічних теренах Західної Волині 1921-1939 років українці усвідомлювали, що автономне майбутнє залежить від повноцінного розвитку сфери культури. Адже духовні надбання могли допомогти їм вирішити чимало державотворчих проблем, виступали комунікативною та інтегруючою системою етносу. Тому досліджувана доба стала часом переосмислення ролі і місця української мови, мистецтва, традицій у світовій культурній скарбниці. Вони розуміли, що питання захисту й збереження культури є головним змістом історичного процесу кожного етносу, особливо тих, що тривалий час не мали власної держави.

У відповідь таким прагненням наприкінці 1920 - початку 1930-х років поляки не тільки заперечували й гальмували процес самовизначення та автономного самоуправління західноукраїнського населення, але й забороняли вживати назви «Західна Україна», «західноукраїнські землі», натомість пропонуючи терміни «Малопольща», «східні креси» тощо. Ці термінологічні формальності, заборона поширення рідної мови та багато ін. Моментів запевнили, що польський уряд продовжував придушувати культуру українського населення, при цьому використовуючи усі засоби дискримінації, контролюючи заклади народної освіти, культури, наукові товариства, видавництва тощо. Згодом, при відстоюванні місця мови на засіданні ЦК КПЗУ 1936 року, зазначалося, що «...українська мова, мова наших народних пісень і наших великих письменників – Шевченка і Франка – позбавлена прав і переслідувана; нею не можна говорити і писати по державних і самоврядувальних установах; цю прекрасну мову... окупант намагається принизити до рівня «хамської» мови, мови невільника і раба» [7; 172].

Забороняючи населенню Західної України називати себе одним і тим самим народом із населенням Радянської України, польський уряд переслідував і усі культуротворчі прагнення українців. Відомим залишається той факт, що з метою доведення правоти своїх дій, представники польської влади навіть зверталися до «Історичного товариства» у Львові з проханням науково обґрунтувати відсутність етнічних зв'язків між населенням західних теренів і Наддніпрянщини й задовільнили себе позитивною відповіддю шовіністів вищезазваного товариства. Як зазначав Ю.Сливка, перешкоди доступу українського населення до служби в державних установах Західної України також стали причиною гострої реакції громади, оскільки така дискримінація принижувала національну гідність населення, яке перебувало на етнічних територіях і не мало можливості самовиразитися [7; 118].

Зростання опозиційно налаштованої до польського окупаційного режиму української інтелігенції занепокоювало польську буржуазію, свідченням чому були різноманітні законодавчі нововведення. Непередбачуване збільшення української інтелігенції поставило перед польським урядом проблему її нейтралізації, або ж поступового залучення на свій бік. Необхідність розв'язання цього питання обумовлювалася ще й тим, що саме таким чином можна було використати інтелектуалів для впливу на народні маси Західної України, особливо Волині. Відомо, що задля швидшого вирішення цієї проблеми поляки намагалися культивувати у цьому середовищі кар'єризм і дрібнобуржуазні інстинкти та допускали найбільш лояльних осіб до державних органів.

Хоча зазначена практика впроваджувалася неодноразово, підступні шовіністичні наміри поляків були надто прозорими, щоб прогресивне українство не зрозуміло їх реального змісту. А він, як і раніше, полягав у поглибленні духовної кризи суспільного буття. Ця криза повинна була стати (і стала) універсальною-паралізуючою діяльністю усього українського соціуму: культуру, релігію, науку, політику, державні органи, господарство, а найголовніше - людину, яка є епіцентром духовного розвитку. Тому скрізь – на державному рівні, у стосунках між людьми, в їхніх душах окупанти намагалися принизити, а ще краще

– викоринити національні святині, насильно «вбивали» в голови етносу історичну неправду, щоб дезорієнтувати його, зробити покірним рабом на рідній землі.

Згодом чергові поразки українців у національно-визвольних змаганнях із польським урядом призвели до активізації діяльності мистецької інтелігенції, представників творчих спілок та громадсько-культурних товариств. Очевидно, що у справі піднесення національної свідомості, патріотизму своєю творчою діяльністю вони могли зробити не менше, а, можливо, й більше корисного, ніж учасники військових протистоянь.

Захищати культурні інтереси української громади Західної Волині взялися активісти «Просвіти», що було одним із потужних товариств західноукраїнських теренів. Його представники не залишили поза увагою жодну зі сфер національного життя. Зміцнивши організаційну мережу, попри суспільно-політичний тиск окупаційної влади, «Просвіта» стала центром накопичення потужних духовних сил, які й тримали руку на пульсі вітчизняної культури. Оптимізму додавав той факт, що її представниками була молодь. Відтак національні інтереси ними захищалися енергійно, з турботою за духовність українського етносу. Цікавим моментом є й те, що майже 95% учасників «Просвіти» становили селяни, що завжди консервативно ставилися до культурних надбань, берегли їх традиційну основу і передавали від покоління до покоління. Водночас така статистика доводить відсутність чіткої диференціації українців на міську інтелігенцію та селян, тому останні гармонійно вливалися у консолідований організм вітчизняних провідників культурних змагань.

Діяльність просвітян упродовж лиши 1921 року призвела до появи легальних осередків і філій у Рівному, Здолбунові, Луцьку, Острозі, Кременці, Дубно, Володимирі-Волинському. Така ситуація додавала зайвих пересторог польській адміністрації, змушувала її нейтралізувати процес полонізації українців. І особливу небезпеку становило питання розвитку української школи, адже саме через освіту поляки планували здійснювати жорсткий контроль над духовною сферою, свідомістю, настроями в українській громаді. Як ніколи раніше і для українців, і поляків постало мовне питання, яке для перших було складовою національної культури, а для других – фактором, руйнуючим усі стратегічні плани. Розуміючи прагнення вітчизняних громадсько-культурних діячів, у тому числі представників товариства «Просвіта», відстояти право викладання у школах рідною мовою, міністру освіти Польщі С.Грабському не залишалося нічого іншого, як впровадити освітню реформу із рішенням про створення утравістичних (двомовних) шкіл. Така практика з польського боку вже випробовувалася наприкінці ХІХ століття в Галичині, зокрема під час студентських протистоянь у Львівському університеті. Власне, утравістичні школи на певний час задовільнили інтереси обох зацікавлених у культурному домінуванні етносів, послабили давній конфлікт. Однак коли згодом просвітяни почали відстоювати права на функціонування рідної мови, польська влада з пересторогою почала спогладати на темпи реалізації заходів з піднесення її престижу. І просвітянам чимало вдалося досягнути, зокрема у справі відродження бібліотечної мережі, організації масових культурно-освітніх заходів, на ниві поширення української книги, періодичних видань. Як зазначає П.Пушкарчук, «у регіоні друкувалося 54 газети на різних мовах (українській, російській, польській, чеській, єврейській), з них 45 друкувались у Луцьку: 25 – українською мовою, 18 – польською» [5; 59-60]. Тобто, завдяки активізації дій просвітян вперше відбувся процес домінування української преси над польською, розширення інформаційної мережі, що забезпечувала духовний зв'язок українців власною мовою. Цей чинник тимчасово дозволив українській громаді висвітлити найбільш проблемні питання перед суспільством, розпочати у ньому діалог стосовно державотворчих справ етносу, забезпечення високого рівня моральної культури й відповідальності за виборювання національних інтересів і прав на своїй землі.

Важливою ланкою роботи товариство «Просвіта» вважало краєзнавчі дослідження, що допомогли б на підставі історичних фактів, національних ознак ідентифікувати українців усіх окупованих теренів. Усвідомлення вітчизняною інтелігенцією доцільності такої справи сконсолідувало їхні зусилля, хоча вони досить складно пробивали собі дорогу. Адже, вбачаючи у цих прагненнях просвітян небезпеку зриву польських планів із реалізації ме-

ханізмів інтеграційної політики, уряд прийняв дискримінуюче рішення започаткувати компромативні дослідження місцевого краєзнавства за допомогою власних науково-громадських товариств. Така місія була доручена Волинському товариству краєзнавства й охорони пам'яток старовини (відділення польського краєзнавчого товариства) та Волинському товариству приятелів науки. І вкотре своєю позицією польська влада довела негативне ставлення до українського минулого, духовної спадщини, етнозахисних функцій вітчизняної інтелігенції. Подразнюючою для неї стала й імпульсивність українців через дослідження пам'яток культури, піднесення статусу української духовності досягнути політичного, державного самоствердження.

Драматичний конфлікт знову спричинив денаціоналістичну, пропольську діяльність згаданих товариств, що відповідала колонізаторській політиці Польщі. Як стверджує Н.Кінд-Войтюк, продукт їх «кропіткої» праці мав підтвердити «одвічну територіальну та етнічну приналежність Волині до Другої Речі Посполитої» [2; 15]. Окрім цього, знову необхідно було обґрунтувати факт «нерозривності історичного розвитку польського та українського народів при утвердженні провідної ролі польського чинника» [2; 15].

Такі явища в історії української культури перших 40 років ХХ століття стали ознаками асиміляції, а точніше - винищення українців як етносу. Вони мобілізують і сучасну наукову еліту до пошуків реальних відповідей на ті протиріччя, що штучно закладалися у канву вітчизняного минулого. І ті деформації, котрі шовіністично спрямовані товариства заклали в українську історію внаслідок проведення зручних Польщі археологічних розкопок, збору етнографічного матеріалу, краєзнавчої та туристично-експедиційної діяльності, спонукають науковців незалежної держави до відповідної фахової реакції. Зазначене стоїть й викриття підриваючих вітчизняну культуру ідей, що поширювалися у польських джерелах тієї доби. Вже відомо, що у друкованих виданнях 1929-1939 років «Ілюстрований путівник по Волині» (М.Орловича), «Нарис про Волинь» (Й.Дугкевича), часописі «Земля Волинська» (редактор Ю.Нець), що виходили польською мовою, насаджувалися антиукраїнські прояви, пропагувалося виховання українців у душі польської культури, свідомо підкреслювався зміст історії Волині як етнічної частини Польщі, гарантувалася стабільність життя українців, їх соціальний захист у статусі польських громадян. Тобто знову випробовувалося штучне ополячення і трансформація української національної свідомості у формат польської.

Визнання громадсько-культурними діячами, науковцями потреби втручатися у процес розвінчання тривалого ошуканства українців і в досліджуваний період, і незалежній країні консолідувало зусилля просвітян. І сьогодні члени товариства на широкий загал виносять факти нищення Польським урядом історичної пам'яті народу, духовних надбань, заборони інформувати суспільство рідною мовою. Хоча наукове середовище у своїх дослідженнях ще часто вагається із чіткими висновками. Розмитими залишаються твердження молодих дослідників культури Західної Волині 1921-1939 років. Та й позиція керівництва держави у контексті глобалізаційних процесів, економічно-торгівельних зв'язків із Польщею початку третього тисячоліття очевидно, що змушена бути лояльною.

Важливу інформацію про рівень культурно-просвітницького життя українців упродовж досліджуваного періоду зберігають фонди Державного архіву Волинської області. У них вміщено документальні свідчення того, що майбутнє української нації перекреслювалося й у контексті туристичної діяльності польських краєзнавчих товариств [1]. Такий їх вид діяльності зручно використовувався як один із способів формування колонізаторського світогляду, ополячення народу. Тобто, хоча й українське населення під час екскурсій знайомили із досить потрібними темами («Етнографічні дослідження краю», «Розвиток мистецтва на Волині», «Пам'ятки Волині XII-XIX ст.», «Волинський край у найдавнішій історії» та ін.), популяризація культурного життя, його історії, традицій мала виключно пропольський характер.

Наведені факти доводять, що українське населення розглядалося польським урядом через призму асиміляції, стирання історичної пам'яті, забезпечення серед місцевого на-

селення якщо не повної підтримки влади, то якнайменше – лояльності до Польської держави. Найбільш зацікавленою у цих процесах особою став волинський воєвода Г.Юзевський, який і формував різні підступні наміри, реалізуючи проект асиміляції етносів на державному рівні. Він сприяв створенню позитивно спрямованих до влади українських культурно-освітніх осередків – так званих «Просвітянських хат», що знаходилися під впливом Волинського Українського Об'єднання (ВУО). Як стверджують М.Кучерепа та Р.Давидюк, ВУО було засноване у 1931 році як політична партія Волині, що підтримувала стратегічний план дій польської адміністрації [3]. Згідно із ним передбачалася співпраця поляків українців у культурно-просвітніх організаціях, органах самоуправління, кооперативах тощо.

Окрім товариства «Просвіта» питання національно культурного життя стало константою діяльності для ще понад 40 українських об'єднань, з яких 28 мали культурно-освітню практику, що регулювалася спеціальними законодавчими актами. Формально вони були застережені від політичної й економічної діяльності, функціонували переважно на умовах самофінансування, добровільних внесків і частково за субсидії польського уряду. До числа діючих на благо розбудови національної освіти належали: «Рідна школа» (трансформованого із Українського Педагогічного Товариства), «Українська школа», Українське товариство вчителів середніх шкіл, Товариство ім. Лесі Українки, Волинське товариство сприяння вихованню дітей з відділом їхнього захисту, Товариство поширення комерційної освіти, Товариство опіки малозабезпеченими учнями Холмського технічного залізничного училища, Товариство допомоги бідним учням Рівненського реального училища, Волинське товариство виправних притулків, Житомирська комісія народних читалень тощо. Інтегровану діяльність репрезентувало Товариство прихильників православної освіти та оборони традицій православної віри ім. П.Могили.

Головним завданням згаданих структур була матеріальна підтримка сиріт, дітей з бідних і багатодітних родин; збір коштів для відкриття курсів з ліквідації неграмотності; створення установ для перевиховання малолітніх засуджених; відкриття й розширення мережі професійних курсів, училищ і шкіл; проведення виставок, вечорів відпочинку, читань у контексті культурно-просвітньої роботи; розробка підручників, посібників і навчально-методичної літератури тощо. Потреба у такій їх діяльності була надзвичайно великою, продуктивність праці інтелігенції засвідчувала переконливі результати, котрі хоча й дратували польський уряд, проте підтримували прагнення українців самоорганізуватися в єдиний етнос. Попри низьку заробітну плату, а іноді й безкоштовну діяльність на благо духовного розвитку свого народу, громадсько-культурні діячі не піддавалися адміністративному тискові, оптимістично дивилися у незалежне майбутнє своєї країни.

Завдяки згаданим об'єднанням було охоплено усі головні напрями масового просвітництва населення вже до середини 1920-х років у повітових осередках, і майже в кожному селі діяли бібліотеки й читальні зі значними фондами українських книг. Їх достатню кількість забезпечувала створена Луцькою «Просвітою» книгарня «Нива», метою діяльності якої було постачання українських підручників для початкових шкіл і поширення вітчизняної книги в бібліотеки і читальні. Ця структура стимулювала активізацію книгодрукарського руху, що згодом дозволило поповнювати новими надходженнями фонди, а значить – сприяти зростанню читачів серед українців, особливо у сільському середовищі, їх поступовому професійному розвитку. Одночасно видавництво посприяло «Просвіті» та її комісії з питань ліквідації неписьменності вже до середини 1920-х років організувати на території Волинського воєводства мережу курсів для малограмотних українців. Члени «Просвіти» подбали і про масового читача, поряд із серійними виданнями поширюючи популярні журнали («Життя і знання», «Письмо з «Просвіти», «Українське письменство» тощо). Навіть незважаючи на складні матеріальні нестатки, упродовж 1934-1935 років читач ознайомився із 36 новими книгами, а заслуга у цьому належить редакторів видань Товариства – В.Сімовичу. Успіхи видавничої діяльності об'єднання призвели й до позитивних змін у просвітянських бібліотеках, оскільки кількість книжок у них у 1933-1935 роках складала

ла, відповідно, 361,7; 452,8 та 581,2 тис. примірників [4; 57]. У досліджуваній період добре зарекомендувала себе й така форма донесення книжки до українського населення, як «мандрівні бібліотеки», кількість яких у 1935 році складала 135.

Активну участь у культуротворчих процесах приймало об'єднання «Союз українок» з головним осередком у Рівному. Впродовж 1926-1938 років 416 волинянок займалися просвітницько-благодійницькою справою на чолі із П.Багриновською, Є.Глинською, А.Горохович, Н.Річинською та іншими небайдужими до прогресу вітчизняної духовності жінок. Розширення програми дій організації призвело до утворення у 1932 році Союзу жінок української громадської праці («Союз українок Волині»).

Вкотре потужну культурно-просвітницьку роботу здійснили молодіжні об'єднання «Пласт», «Гарт», «Сокіл», «Січ» та ін. Їх плідна діяльність призвела до утвердження у свідомості молодого покоління українців національної ідеї, потреби виборювання прав на самостійність та інтеграцію усіх українських земель. Цей факт створював значні перешкоди польській колонізаторській політиці, викликав негативне ставлення й обмеження дій націоналістичних об'єднань на західноволинських землях та й усій Західній Україні.

Закономірний поступ вітчизняної культури був відзначений багатьма діячами як фактор інтенсифікації державотворчих змагань. Показовою з цього погляду стала розвідка І.Огієнка про завдання української культури, опублікована 1935 року у Варшаві. У ній, визначаючи нищівність недавніх поразок, автор констатує: «... на щастя... духовна культура за цей час так зросла, що ці політичні невдачі безумовно будуть тільки тимчасові... Національна свідомість, що росте з національної духовної культури, це найміцніший ґрунт для самостійного життя народу. Ми, українці, можемо сказати про один навбач несамовитий парадокс: за останні п'ятнадцять літ... ми надзвичайно духовно виростили, не зважаючи на рани програної війни» [6; 337-338]. Піднесення рівня суспільної та культурної свідомості населення Західної Волині було досягнуто завдяки діяльності кількох поколінь інтелігенції, наукової еліти, митців. Їх зусиллями активізувалися процеси становлення та розвитку вітчизняної культури, паралельно поглиблюючи державотворчі тенденції.

Окрім відстоювання проблем освітньо-виховного змісту, у 1921-1939 роках активізувалися мистецькі тенденції, зокрема у музичному, театральному, хореографічному, образотворчому напрямках. Головною метою українських митців стало відновлення традицій, розгортання творчої діяльності на теренах Західної України в цілому і західноволинського регіону, зокрема.

Проаналізувавши рівень культурно-просвітницької діяльності громадських товариств на західно-волинських землях можна зробити наступні висновки:

– період, що досліджується, в історії Західної Волині став часом, коли національні потреби в українському середовищі усвідомлювалися як потужна сила, що стимулює розвиток соціокультурних структур. Завдяки зростаючій самосвідомості етнічного населення регіону ці потреби максимально охопили суспільно-політичні і духовні сфери, спричинивши виникнення на світовому обрії феномену українства;

– відчуваючи національно-культурну нерівність на етнічних територіях українці західноволинських теренів виявилися небайдужими до цих тенденцій і вже по-новому реагували. Свідченням цьому є зародження націоналістичної впертості, організованої боротьби у середовищі свідомого українства, переважно молоді. Ці факти свідчать і про зміни психологічної характеристики людей, які взяли за організацію національно-культурної боротьби після неодноразових попередніх поразок;

– активно реагуючи на завдані українському суспільно-культурному розвитку руйнації від польського шовіністичного режиму, який вважав, що демократичний характер правління у краї може принести шкоду польській верстві населення і тому вбачав необхідність запровадження тут системи «сильної руки», українська інтелігенція певною мірою розвінчала ці прагнення поляків, даючи відповіді на принизливі гноблення.

Джерельні приписи

2. Кінд-Войтюк Н. Участь науково-громадських товариств Другої Речі Посполитої у дослідженні історії і пам'яток Волинського воєводства (1921-1939 рр.) / Н.Кінд-Войтюк // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. - 2001. - №7.
3. Кучерепа М. Волинське українське об'єднання (1931-1939 рр.): Монографія / М.Кучерепа, Р.Давидюк. – Луцьк: Надстир'я, 2001. - 420 с.
4. Нарис історії «Просвіти» / Р.Іваничук, Т.Комаринець, І.Мельник, А.Середяк. - Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. - 232 с.
5. Пушкарчук П. Періодичні видання на Волині / П.Пушкарчук // Тези республ. конф. по атласу історії культури Волинської області. - Луцьк, 1991.
6. Огієнко І. Творімо українську культуру всіма силами нації / І.І.Огієнко // Наша культура. - Варшава, 1935. - кн.6. - С.337-338.
7. Сливка Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920-1939 рр.) / Ю.Сливка. - К.: Наукова думка, 1985.

Резюме

Розглядаються умови культурно-просвітницького життя українців та визначається рівень діяльності громадських товариств на західно-волинських землях 1921-1939 років.

Ключові слова: культура, громадські товариства, Волинь.

Summary

Conditions of a cultural-educational life of Ukrainians are considered and level of activity of public organizations in territory of the West Volynsk earths of 1921-1939 is defined.

Key words: cultural, cultural-educational life, public organizations, West Volynsk earths.

Зміст

- Виткалов В.Г.** Культурно-мистецькі процеси на волинських теренах в історичній ретроспективі: за матеріалами науково-практичної конференції «Історична Волинь та проблеми духовного відродження України» 3

РОЗДІЛ I. БІБЛІОТЕКИ, АРХИВИ, МУЗЕЇ ЯК ЦЕНТРИ КОНЦЕНТРАЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУ НА ВОЛИНСЬКИХ ТЕРЕНАХ

- Ціборовська-Римарович І.О.** Бібліотеки римо-католицьких монастирів Волині XVI-XVIII ст.: історична доля, роль у монастирській діяльності, сучасний стан фондів (за фондами Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського) 9
- Близняк М.** Метрична книга острозького новоміського Свято-Воскресенського храму як джерело з історії Острога XVIII століття 14
- Бондар Н.П.** Кириличні стародруки XVI-XVII століть із фондів Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського, що походять зі збірок Рівного та Рівненщини 18
- Заболотна Н.В.** Побутування почаївських кириличних стародруків на Волині XVIII – початку XIX ст. за покрайніми записами (на матеріалах фондів Відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського) 22
- Позіховська С.** До питання формування збірки краєзнавчої літератури XIX століття у фондах Державного історико-культурного заповідника м. Острога 27
- Сажок О.В.** Бібліотека Кричильського Свято-Покровського церковного братства Рівненського повіту Волинської губернії початку XX століття як предмет дослідження 31
- Костюк С.** Стародруки Свято-Успенської Почаївської лаври у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї 35
- Булига О.С.** Зв'язки та взаємини Волинських Афін та Волинського Афону 37
- Виткалов С.В.** Художня ініціатива у волинському краї: спроба реконструкції (за матеріалами обласного державного архіву) 40
- Ярощук В.П.** До історії становлення обласних універсальних бібліотек (до 90-х років XX ст.) 49
- Промська О.Л.** Розвиток краєзнавчої метабібліографії в Україні 50
- Грипич С.Н., Семенюк Г.П.** Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету в історичному аспекті 58

РОЗДІЛ II. ВОЛИНЬ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ:
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

- Вихованець В.Й.** «Военно-статистическое обозрение Волынской губернии» – важливе історичне джерело 63
- Кононець П.** Римська монета на території Волині та Волинського Полісся 70
- Якубова Т.А.** Представники української козацької старшини у російсько-турецькій війні 1735-1739 років (за матеріалами фондів НБУВ) 76
- Понагайба А.А.** Археологічні пам'ятки Волинського регіону у ББД «Історична Волинь» Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олени Пчілки 82
- Михайлова О.В.** Нові видання з історії Волині у фондах НІБУ та їх відображення на веб-сайті «Історична Волинь» 86
- Глушук О.Г., Білявцева О.В.** Культурно-просвітницька діяльність громадських товариств на Західно-Волинських землях 1921-1939 років 88

РОЗДІЛ III. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ДІЯЧІ ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ
В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Брега В.В. Міхал Сервацій Вишневецький – засновник родової книгозбірні Вишневецького палацу на Волині	95
Климчук А.М. Тадеуш Єжи Стецький – дослідник Волині	97
Рева Л.Г. Олена Пчілка в критиці 30-х років ХХ століття: за архівними фондами Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського НАН України: М.Фуртак-Деркач	101
Яковишина Т. Законодавче регламентування взаємодії у волинських жіночих середніх навчальних закладах другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	108
Швець І. Пастирські та регентсько-дяківські курси на Волині та Україні в період Другої світової війни	114
Гупало С.Л. Призабуті сторінки вітчизняної історії літератури: Ксаверій Прушинський ..	118
Рожко В.Є. «Білі плями» в життєписі Бориса Тена	121
Грищук Т.В. Микола Островський. Загублений в історії	124

РОЗДІЛ IV. ЗАМКОВЕ ТА САДОВО-ПАРКОВЕ МИСТЕЦТВО
ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ В КУЛЬТУРНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

Кибалюк М.В. Вишневецький парк як приклад садово-паркового мистецтва Волині ..	129
Шиян Л. Вишневецький палацово-парковий комплекс – тип магнатської резиденції Волині ХVІІІ століття	132
Рожко В.Є., Устимчук Ф. Святиня в заплавах Стоходу і Прип'яті	136
Рожко В.Є. Предавня святиня біля витоків Збитеньки	138
Рожко В.Є. Монастир Воскресіння Господнього на Повстанських могилах	141

РОЗДІЛ V. ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНІ ТРАДИЦІЇ ВОЛИНИ:
ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Лукашук О.В. Німецька колонізація Волині	145
Нємец В.Р. Аналогії та відмінності коровайного обряду на Волині і Поліссі (середина ХІХ – початок ХХ ст.)	147
Черніговець Т.І., Черніговець О. Регіональні особливості купальських культів Волині та Західного Полісся	154
Пархоменко Т.П. Особливості виготовлення сітчастих поясів. Пояс у народних віруваннях і звичаях	158
Хандрук О.О. Виховна система Пласту в контексті розвитку сучасної вітчизняної культури	163

Наукове видання

Актуальні питання культурології

Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 9.

Збірник наукових праць

Наукове редагування, коректура – проф. Виткалов В.Г.

Відповідальний за випуск – Виткалов В.Г.

Технічний редактор – Зень О.М.

Адреса редакції: Рівне, вул. С.Бандери, 12.

Рівненський державний гуманітарний університет

Кафедра культурології. Тел. 0-362-22-20-32

Вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Історична Волинь і проблеми духовного відродження України».

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації,
серія КВ № 15561-4033 Р.*

Зареєстровано

*Міністерством юстиції України,
наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.*

Підп. до др. 30.08.2010.

Формат 60x84^{1/8}.

Папір офсетний.

Друк офсетний.

Гарнітура Мусл.

Ум. друк. арк. 19,8.

Обл. вид. арк. 18,3.

Наклад 100 прим.

Видавець О. Зень

Свідоцтво РВ-26 від 6 квітня 2004 р.

33022, м. Рівне, пр. Кн.Романа 9/24;

тел.: 0-362-24-45-09; 0-67-36-40-727

olegzen@ukr.net

Друк: ПП Олейник В.А.

33000, м. Рівне, вул. Вербова, 38/154

тел. 0-362 - 23-17-09

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ РІВНЕНЬСЬКОГО МІСЬКВИКОНКОМУ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ТА ТУРИЗМУ РІВНЕНЬСЬКОЇ ОБЛАДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ У СПРАВАХ СІМ'Ї ТА МОЛОДІ РІВНЕНЬСЬКОЇ ОБЛАДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
РІВНЕНЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

33028, м.Рівне, вул.С.Бандери, 12
телефон кафедри: (0362) 22-20-32
контактний телефон: 8067 8032398

11-12 листопада 2010 року
відбудеться VI Всеукраїнська науково-практична конференція

Духовна культура України: реалії та перспективи

Робота конференції відбуватиметься у секціях:

1. Вітчизняний освітній процес та його методичне забезпечення: здобутки і проблеми
2. Морально-етичні й естетичні проблеми в молодіжній культурі сучасної України
3. Регіональна культурно-мистецька проблематика як предмет наукового дослідження
4. Проблеми викладання історико-культурологічних дисциплін
5. Художній процес в Україні в історико-культурній ретроспективі
6. Бібліотеки, музеї, архіви у справі збереження національної культурної спадщини
7. Культурно-мистецький потенціал Волині в умовах сьогодення.

Заявки на участь у роботі конференції подавати на кафедру культурології РДГУ (Рівне, вул. С.Бандери, 12, каб. 46) до 1 листопада 2010 року.

У заявці повідомити: прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, науковий ступінь, звання для співробітників та прізвище, ініціали студента (факультет, спеціальність), тему доповіді.

Тексти доповідей (у друкованому та електронному варіантах), написані згідно з вимогами до наукових публікацій (див. Бюлетень ВАК України, 2009. - № 3), необхідно передати оргкомітету до 1 листопада 2010 р.

Матеріали конференції будуть опубліковані у випуску № 10 Альманаха наукового товариства «Афіна» – «Актуальні питання культурології».

Адреса оргкомітету: РДГУ, вул. С.Бандери, 12, кафедра культурології (каб. 46). Відповідальний за організацію конференції – проф. Виткалов Володимир Григорович 067 8032398. Електронна адреса: sergiy_vsv@ukr.net

ВИМОГИ ДО ПУБЛІКАЦІЙ

До Збірника приймаються статті українською мовою, обсягом до 10 сторінок

Поля: верхнє, праве, лівє, нижнє – 1,5 см.

Редактор: MS Word, Гарнітура: Times New Roman, кегль 14

Міжрядковий інтервал: 1,5.

Зліва друкується УДК, по центру назва статті великими літерами (жирним шрифтом), у правому полі – прізвище та ініціали автора (для викладачів) та прізвище, ініціали, курс, факультет студента; наприкінці тексту - анотація українською та англійською мовами. Список літератури оформляється згідно нових вимог ВАК України.